पठतु संस्कृतम्

प्रवेशः

पठतु संस्कृतम्

गुरुर्ब्रह्मा गुरुर्विष्णुः गुरुर्देवो महेश्वरः ।
गुरुः साक्षात् परंब्रह्म तस्मै श्री गुरवे नमः ॥

सरस्वति नमस्तुभ्यं वरदे कामरूपिणि ।
विद्यारम्भं करिष्यामि सिद्धिर्भवतु मे सदा ॥

पठामि संस्कृतं नित्यं वदामि संस्कृतं सदा ।
ध्यायामि संस्कृतं सम्यक् वन्दे संस्कृतमातरम् ॥

क्तवतु-प्रत्ययान्तः

क्तवतु-प्रत्ययः

लङ्-लकारः	क्तवतु-प्रत्ययः
वचन-भेदः अस्ति ।	वचन-भेदः अस्ति ।
पुरुष-भेदः अस्ति ।	पुरुष-भेदः नास्ति ।
लिङ्ग-भेदः नास्ति ।	लिङ्ग-भेदः अस्ति ।

क्तवतु-प्रत्ययान्तः

इत	त
पठ् - पठितवान्	कृ - कृतवान्
खाद् - खादितवान्	ज्ञा - ज्ञातवान्
धाव् - धावितवान्	भू - भूतवान्

क्तवतु-प्रत्ययः

बालकः अपठत् ।	बालकः पठितवान् ।
बालिका अपठत् ।	बालिका पठितवती ।
मित्रम् अपठत् ।	मित्रं पठितवत् ।
बालकाः अपठन् ।	बालकाः पठितवन्तः ।
बालिकाः अपठन् ।	बालिकाः पठितवत्यः ।
मित्राणि अपठन् ।	मित्राणि पठितवन्ति ।

क्त्वा-प्रत्ययान्तः

क्त्वा-प्रत्ययान्तः

- एकः कर्ता एव एकं कार्यं पूरयित्वा अन्य-कार्यं करोति ।
- क्रिया-द्वयम् अस्ति ।
- यत् कार्यं समाप्तं क्त्वा-प्रत्ययान्तम् उपयुज्य उच्यते ।
- द्वितीया क्रिया लकारे अथवा प्रत्ययान्ते भवति ।
- क्त्वा-प्रत्ययान्तम् अव्यय-पदम् अस्ति ।
- धातुः + इ + त्वा / धातुः + त्वा

क्त्वा-प्रत्ययान्तः

बालकः पठित्वा क्रीडति ।

क्त्वा-प्रत्ययान्तः

बालिका गत्वा पठति ।

क्त्वा-प्रत्ययान्तः

बालकः पाठं पठित्वा क्रीडति ।

क्त्वा-प्रत्ययान्तः

बालिका विद्यालयं गत्वा पठति ।

क्त्वा-प्रत्ययान्तः

बालिका पठति । बालकः क्रीडति ।

क्त्वा-प्रत्ययान्तः

- एकः कर्ता एकं कार्यं पूरयित्वा अन्य-कार्यं करोति ।
- क्रिया-द्वयम् अस्ति ।
- यत् कार्यं समाप्तं क्त्वा-प्रत्ययान्तम् उपयुज्य उच्यते ।
- द्वितीया-क्रिया लकारे अथवा प्रत्ययान्ते भवति ।
- क्त्वा-प्रत्ययान्तम् अव्यय-पदम् अस्ति ।
- क्त्वा-प्रत्ययान्तात् पूर्वं कर्म-पदम् द्वितीया-विभक्तौ भवति ।
- धातुः + इ + त्वा (पठित्वा) / धातुः + त्वा (कृत्वा)

क्त्वा-प्रत्ययान्तः

पठति (पठ्)	पठित्वा
लिखति (लिख्)	लिखित्वा
खादति (खाद्)	खादित्वा
मिलति (मिल्)	मिलित्वा
क्रीडति (क्रीड्)	क्रीडित्वा
रक्षति (रक्ष्)	रक्षित्वा

क्त्वा-प्रत्ययान्तः

हसति (हस्)	हसित्वा
अर्चति (अर्च्)	अर्चित्वा
पतति (पत्)	पतित्वा
विकसति (वि + कस्)	विकसित्वा
धावति (धाव्)	धावित्वा
वदति (वद्)	उदित्वा

क्त्वा-प्रत्ययान्तः

पालयति (पाल्)	पालयित्वा
चोरयति (चुर्)	चोरयित्वा
क्षालयति (क्षाल्)	क्षालयित्वा
ताडयति (ताड्)	ताडयित्वा
कथयति (कथ्)	कथयित्वा
सूचयति (सूच्)	सूचयित्वा

क्त्वा-प्रत्ययान्तः

करोति (कृ)	कृत्वा
शृणोति (श्रु)	श्रुत्वा
जानाति (ज्ञा)	ज्ञात्वा
ददाति (दा)	दत्त्वा
भवति (भू)	भूत्वा
अस्ति (अस्)	भूत्वा

क्त्वा-प्रत्ययान्तः

गच्छति (गम्)	गत्वा
स्नाति (स्ना)	स्नात्वा
नयति (नी)	नीत्वा
स्मरति (स्मृ)	स्मृत्वा
तिष्ठति (स्था)	स्थित्वा
शक्नोति (शक्)	शक्त्वा

क्त्वा-प्रत्ययान्तः

पचति (पच्)	पक्त्वा
पिबति (पा)	पीत्वा
नमति (नम्)	नत्वा
पश्यति (दृश्)	दृष्ट्वा
पृच्छति (प्रच्छ्)	पृष्ट्वा
क्रीडति (क्रीड्)	क्रीडित्वा

क्त्वा-प्रत्ययान्तः

गायति (गै)	गीत्वा
नृत्यति (नृत्य्)	नर्तित्वा
गृह्णाति (ग्रह्)	गृहीत्वा
पालयति (पाल्)	पालयित्वा
पूजयति (पूज्)	पूजयित्वा
कर्तयति (कर्त्)	कर्तयित्वा

क्त्वा-प्रत्ययान्तः

स्पृशति (स्पर्श्)	स्पृष्ट्वा
क्रीणाति (क्री)	क्रीत्वा
इच्छति (इष्)	इष्ट्वा
जिघ्रति (घ्रा)	घ्रात्वा
वक्ति (वच्)	उक्त्वा
त्यजति (त्यज्)	त्यक्त्वा

क्त्वा-प्रत्ययान्तः

धरति (धृ)	धृत्वा
पचति (पच्)	पक्त्वा
नश्यति (नश्)	नष्ट्वा
हरति (हृ)	हृत्वा
निन्दति (निन्द्)	निन्दित्वा
वहति (वह्)	ऊढ्वा

क्त्वा-प्रत्ययान्तः

अहम् / क्रीड् / पठ्	अहं क्रीडित्वा पठामि ।
सः / स्था / गै	सः स्थित्वा गायति ।
एषा / कृ / गम्	एषा कृत्वा गच्छति ।
गजाः / स्ना / आ + गम्	गजाः स्नात्वा आगच्छन्ति ।
वयं / लिख् / पठ्	वयं लिखित्वा पठामः ।
यूयम् / पा / लिख्	यूयं पीत्वा लिखथ ।

क्त्वा-प्रत्ययान्तः

अहम् / क्रीड् / पाठः / पठ्	अहं क्रीडित्वा पाठं पठामि ।
सः / स्था / गीतम् / गै	सः स्थित्वा गीतं गायति ।
एषा / कार्यम् / कृ / मन्दिरम् / गम्	एषा कार्यं कृत्वा मन्दिरं गच्छति ।
चोरः / आरक्षकः / दृश् / धाव्	चोरः आरक्षकं दृष्ट्वा धावति ।
वयं / गृहपाठः / लिख् / खाद्	वयं गृहपाठं लिखित्वा खादामः ।
यूयम् / क्षीरम् / पा / पाठः / लिख्	यूयं क्षीरं पीत्वा पाठं लिखथ ।

ल्यप्-प्रत्ययान्तः

ल्यप्-प्रत्ययान्तः

- **उपसर्गः + धातुः**
- एकः कर्ता एव एकं कार्यं पूरयित्वा अन्य-कार्यं करोति ।
- क्रिया-द्वयम् अस्ति ।
- यत् कार्यं समाप्तं ल्यप्-प्रत्ययम् उपयुज्य उच्यते ।
- द्वितीया-क्रिया लकारे अथवा प्रत्ययान्ते भवति ।
- ल्यप्-प्रत्ययान्तम् (ल्यबन्तः) अपि अव्यय-पदम् अस्ति ।
- धातुः + य (प्रायः)

ल्यप्-प्रत्ययान्तः

बालकः प्रपठ्य क्रीडति ।

ल्यप्-प्रत्ययान्तः

बालिका गृहम् आगत्य / आगम्य पठति ।

ल्यप्-प्रत्ययान्तः

बालकः पाठं प्रपठ्य क्रीडति ।

ल्यप्-प्रत्ययान्तः

बालिका गृहम् आगत्य पठति ।

ल्यप्-प्रत्ययान्तः

आगच्छति (आ + गम्)	आगम्य / आगत्य
आनयति (आ + नी)	आनीय
अनुसरति (अनु + सृ)	अनुसृत्य
अपहरति (अप + हृ)	अपहृत्य
समर्पयति (सम् + ऋ)	समर्प्य
उत्तिष्ठति (उत् + स्था)	उत्थाय

ल्यप्-प्रत्ययान्तः

प्रक्षालयति (प्र + क्षाल्)	प्रक्षाल्य
उपविशति (उप + विश्)	उपविश्य
आरोहति (आ + रुह्)	आरुह्य
व्ययीकरोति (व्ययी + कृ)	व्ययीकृत्य
अलङ्करोति (अलङ् + कृ)	अलङ्कृत्य
आकर्षति (आ + कृष्)	आकृष्य

ल्यप्-प्रत्ययान्तः

अवतरति (अव + तॄ)	अवतीर्य
आश्रयति (आ + श्रि)	आश्रित्य
उत्पादयति (उत् + पद्)	उत्पाद्य
निर्वाति (निर् + वा)	निर्वाप्य
अवगच्छति (अव + गम्)	अवगम्य
निर्दशति (निर् + दृश्)	निर्दिश्य

ल्यप्-प्रत्ययान्तः

चोरः धनम् अपहृत्य (अपहृतवान्) धावितवान् ।

आरक्षकः चोरम् अनुसृत्य (अनुसृतवान्) गतवान् ।

भक्तः देवाय पुष्पाणि समर्प्य (समर्पितवान्) नतवान् ।

सेवकाः वृक्षात् अवतीर्य (अवतीर्णवन्तः) नारिकेलानि दत्तवन्तः ।

अहं सन्मार्गम् आश्रित्य (आश्रयामि) गच्छामि ।

ल्यप्-प्रत्ययान्तः

बालकः उत्थाय (उत्थितवान्) श्लोकान् उक्तवान् ।

महिलाः उपविश्य (उपविशन्ति) पारायणं कुर्वन्ति ।

अर्चकः देवम् अलङ्कृत्य (अलङ्करोति) पूजयति ।

जनाः क्षीरम् उष्णीकृत्य (उष्णीकरोति) पिबन्ति ।

निर्धनः धनं व्ययीकृत्य (व्ययीकरोति) रोदिति ।

क्त्वा/ल्यप् प्रत्ययान्तः

तरुण्यः पाकं कृत्वा (कुर्वन्ति) परिवेषयन्ति ।

कर्मकरी पात्राणि प्रक्षाल्य (प्रक्षालयति) गतवती ।

पितामहः स्नात्वा (स्नाति) पूजां करोति ।

शिक्षकः पाठं पाठयित्वा (पाठयति) प्रश्नं पृच्छति ।

बालकः गृहं प्रविश्य (प्रविशति) हस्तौ प्रक्षालयति ।

क्त्वा/ल्यप् प्रत्ययान्तः

भक्ताः उपविश्य (उपविशन्ति) देवं वन्दन्ते ।

जनकः कार्यालयं गत्वा (गतवान्) कार्यं कृतवान् ।

बालकौ फलानि खादित्वा (अखादताम्) शयनम् अकुरुताम् ।

शिक्षकः पाठं पाठयित्वा (पाठयति) प्रश्नं पृच्छति ।

अम्बा शाकानि आनीय (आनीतवती) प्रक्षालितवती ।